

OSMANLI TARİHÇİSİ İDRİS-İ BİTLİSÎ'NİN ÜNLÜ TÜRK ŞAİRİ  
NİZÂMÎ'YE BİR NAZİRESİ

Dr. Orhan BAŞARAN\*

ÖZET

Bu çalışmada, Nizâmi-yi Gencevî tarafından kaleme alınan ve Behrâm-ı Gûr'un bir kahramanlık öyküsünü konu edinen bir manzume ile Osmanlı tarihçisi İdris-i Bitlisi'nin bu manzumeye yazdığı ve II. Bayezid'in cesareti ve gücünü gösteren tarihi bir olayı anlattığı nazirenin metin ve çevirileri sunulmuş ve bunlarla ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir.

Şahsiyetlik tarihi, iyi veya kötü çeşitli yönleriyle ün salmış ve efsaneleşmiş kahramanlarla doludur. Bu efsanevî kahramanların bir kısmının ünü sadece kendi ulusları ile sınırlı kalmış, bazılarınsı ise bütün İslâm dünyasına ve hatta bütün dünyaya yayılmıştır.

Her milletten yazar ve şairler, manzum ve mensur eserlerinde ileri gelen bir devlet veya din adamını övmek ya da yermek istedikleri zaman, ele aldıkları şahıslar ile bu efsanevî şahsiyetler arasında çeşitli yönlerden ilişki kurma ve benzetme yoluna gitmişlerdir. Meselâ İslâm dünyasında yetişen yazar ve şairler, cömertliğine değinmek istedikleri kişi ile Hâtim et-Tâî<sup>1</sup>; adaletinden övgüyle söz etmek istedikleri kişi ile Hz. Ömer veya Enûşirvân<sup>2</sup>; fizikî güç ve kuvvetini anlatmak istedikleri kişi

\* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü.

<sup>1</sup> Cähiliye dönemi şairlerinden olan Hâtim et-Tâî (ö. 578 m.), cömertliği ile ün kazanmış ve bu yönüyle darbimesellere konu olmuştur. Hakkında bilgi için bk. Dihhudâ, 'Alî Ekber, *Lügatnâme*, Tahran 1330 hş., XVIII, 3-7; Arendonk, C. Van, "Hâtim Tâ'î", *LA*, İstanbul 1977, V/1, 371-372; Tülücutü, Süleyman, "Hâtim et-Tâ'î", *DİA*, İstanbul 1997, XVI, 472-473.

<sup>2</sup> Sâsâni hükümdarı olan Enûşirvân (531-579 m.), adalet timsali olarak tarihe geçmiş ve edebî eserlerde bu yönüyle teşbih, mecaz ve mazmunlara konu olmuştur. Hakkında bilgi için bk. Dihhudâ, VIII, 464; Tefazzülî, Ahmed, "Enûşirvân", *DİA*, İstanbul 1995, XI, 255.

ile **Zâl oğlu Rüstem**<sup>3</sup> ve zulmünü gündeme getirmek istedikleri kişi ile **Haccâc-ı Zâlim**<sup>4</sup> arasında ilgi kurmaya çalışmışlardır.

Ünlü Osmanlı tarihçisi **İdris-i Bitlisî** (861-926/1457-1520)<sup>5</sup> Osmanlı tarihini, bihişt ya da ketîbe adını verdiği sekiz bölüm halinde ele aldı ve her bölümde bir Osmanlı padişahının dönemini anlattığı *Heşt Bihişt* adlı eserinde, zaman zaman Osmanlı padişahları ve devlet adamları ile bu efsanevî şahsiyetler arasında çeşitli yönlerden bazı ilgiler kurmuştur. Bunlardan biri de **II. Bayezid** ile **Behrâm-ı Gûr**<sup>6</sup> arasında kurduğu ilgidir.

Eserinin sekizinci ketîbesini **II. Bayezid** dönemi tarihine ayıran ve bu bölümün başlarında onun şahsiyeti hakkında bilgi veren **İdris-i Bitlisî**, adı geçen padişahın adalet ve şecaat gibi güzel huylarını uzun uzadıya anlatır. Bu meyanda **II. Bayezid**'in şecaati, gücü ve kuvvetinden söz ederken, bir olay münasebetiyle bu padişah ile **Behrâm-ı Gûr** arasında ilgi kurar ve **Behrâm-ı Gûr** ile ilgili hikâyeyi manzum olarak anlatan ünlü Türk şairi **Nizâmî-yi Gencevî**'ye (530-614/1136-1217)<sup>7</sup> bir nazire yazar.

**İdris-i Bitlisî**, **II. Bayezid** ile **Behrâm-ı Gûr** arasında ilgi kurarken şöyle bir olay anlatır:

<sup>3</sup> Zâl oğlu Rüstem, İran'ın ünlü kahramanı olup edebiyatta yiğitlik ve yenilmezlik sembolü olarak anılır. Hakkında bilgi için bk. Dihhudâ, XXV, 400; Şemîsâ, Sîrûs, *Ferheng-i Telmihât*, Tahran 1375 hş., s. 292-296; Pala, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1989, II, 288-289.

<sup>4</sup> Emevî valisi olan Ebû Muhammed el-Haccâc es-Sekaffî (ö. 95/714), binlerce insanı öldürttüğü ve halkı canından bezdirdiği için zalim lâkabiyle anılmış ve ölümü sevinç ile karşılanmıştır. Hakkında bilgi için bk. Pala, I, 382-383; Aycan, İrfan, "Haccâc b. Yûsuf es-Sekaffî", *DİA*, İstanbul 1996, XIV, 427-428.

<sup>5</sup> İdris-i Bitlisî hakkında bilgi için bk. Bayraktar, Mehmet, *Bitlisli İdris*, Ankara 1991, s. 1-30; İdris-i Bitlisî, *Selim Şah-nâme*, haz. Hicabi Kırılangıç, Ankara 2001, s. 5-15; Özcan, Abdülkadir, "İdris-i Bitlisî", *DİA*, İstanbul 2000, XXI, 485-488; Başaran, Orhan, *İdris-i Bitlisî'nin Heşt Bihişt'inin Hâtîme'si (Metin – İnceleme – Çeviri)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2000, s. 10-25.

<sup>6</sup> Behrâm-ı Gûr, Sâsânî hükümdarlarından olup milâdî 420-438 yılları arasında saltanat sürmüştür. Edebiyatta kahraman olarak anılan Behrâm, İran kaynaklı rivayetlere göre iki azgın aslanın önünde bulunan tacı, onları öldürerek almış ve hükümdar olmuştur. Bu hükümdarın hayatı hakkında bilgi için bk. Dihhudâ, XI, 417-418; Ateş, Ahmed, "Behrâm Gûr", *İA*, İstanbul 1979, II, 452-453; İlaydın, Hikmet, *Makaleler*, yayınlayan: Nihal İlaydın, Ankara 1999, s. 43-56; Konukçu, Enver, "Behrâm-ı Gûr", *DİA*, İstanbul 1992, V, 356.

<sup>7</sup> Nizâmî-yi Gencevî hakkında bilgi için bk. Dihhudâ, XLVIII, 600-601; Ateş, Ahmed, "Nizâmî", *İA*, İstanbul 1964, IX, 318-327.

Bir gün II. Bayezid'in huzurunda yapılan bir sohbet esnasında, kükreyen bir aslanın öfkeli hali ile genç bir mandanın gücünden söz açılır. Bu sırada sultan, bir aslan ve bir manda getirilmesini emreder. Bunun üzerine aslanhaneden zincirlenmiş olarak bir aslan getirilir ve onun karşısına da genç ve güçlü bir manda çıkarılır. Aslan ile mandanın bulunduğu meydanın bir tarafında sultana bir yer hazırlanır ve sultanın önüne kılıç, gürz, yay ve birkaç ok bırakılır. Sultan, kendisi için hazırlanan makamda yerini alır ve kalabalık bir halk topluluğu da meydanın çevresinde toplanır. Daha sonra aslan ile manda meydanda kavgaya tutuşturulur. Mandadan ilk darbeyi yemesi üzerine öfkelenen aslan, karşı saldırıya geçer, arkadan mandanın üzerine sıçrayarak onu yakalar ve pençeleriyle sıkı bir şekilde kavrar. Aslan ile bir süre mücadele eden manda, bir ara üzerindeki aslanı yere düşürmeye muvaffak olunca can havliyle kaçmaya çalışır. Meydanın etrafında toplanmış olan kalabalıktan kaçacak bir yer bulamayan manda, sultanın oturduğu tarafta bir boşluk görür ve kaçmak için süratle o tarafa yönelir. Durumu anında fark eden ve o anda, bu hayvanların yolundan çekilmesi halinde saltanat makamının itibarının zedelenebileceğini düşünen sultan, önceden yanına bırakılmış olan ağır bir gürzü büyük bir çeviklikle kavrayarak mandanın altına vurur. Manda, aldığı bu darbe ile olduğu yerde can verir. Sultanın bu hareketi seyirciler tarafından büyük bir takdir ile karşılanır<sup>8</sup>.

İdris-i Bitlisî, özeti sunduğumuz bu olayı anlattıktan sonra, **Behrâm-ı Gûr**'un iki aslanın arasından tacı alması hikâyesine<sup>9</sup> atıfta bulunarak, bu iki olay arasında mukayese yapar ve şöyle bir değerlendirmede bulunur: II. Bayezid'in bu hareketi, **Behrâm-ı Gûr**'un iki aslanın arasından tacı almasından daha çok takdir edilmeye ve övülmeye lâyıktır. Çünkü bu olayda, daha büyük bir cesaret ve daha fazla fizikî güç söz konusudur. II. Bayezid'in buradaki sezgisine, çevikliğine, bilek ve pazı gücüne ve ağırbaşlılığına hayran kalmamak mümkün değildir. Öte yandan **Behrâm-ı Gûr**, iki aslanın arasından tacı alırken, o sayede hükümdar olma sevdasındaydı. Oysa II. Bayezid'de böyle bir şey söz konusu değildi; çünkü o zaten sultan idi. Onun o kahramanca hareketinin tek amacı, saltanat makamının itibarını koru-

<sup>8</sup> İdris-i Bitlisî, *Heşt Bihişt*, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye, No. 3209, vr. 503b-504a; aynı eser, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Kitaplığı, No. 1655, vr. 534a-534b; aynı eser, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi İlâvesi, No. 191, vr. 12b-13b.

<sup>9</sup> Bu hikâye, Firdevsî'nin *Şehnâme*'si ve Nizâmî-yi Gencevî'nin *Heft Peyker* mesnevisinde yer almaktadır (bk. Firdevsî, Ebu'l-Kâsım, *Şâhnâme*, nşr. Muhammed-i Debîrsiyâki, Tahran 1370 hş., IV, 1803-1806; Nizâmî-yi Gencevî, *Külliyât-ı Hamse-i Hakâm Nizâmî-yi Gencevî*, nşr. Şibli-yi Nu'mânî - Mahmûd-i 'İlmî (Dervîş), ys. 1374 hş., s. 747-748). İdris-i Bitlisî, burada bu hikâyeye değinirken, Firdevsî'nin *Şâhnâme*'sinden hiç söz etmemiş, sadece Nizâmî-yi Gencevî'nin ilgili manzumesine atıfta bulunmuştur.

maktı. Bu da Behrâm-ı Gûr'un durumuna nazaran, elbette takdire daha çok şayan-  
dır<sup>10</sup>.

İdrîs-i Bitlisî, II. Bayezid ile Behrâm-ı Gûr'un maceraları arasında böyle bir mukayese yaptıktan sonra, mensur olarak anlattığı II. Bayezid ile ilgili söz konusu olayı nazım halinde de kaleme alır ve Nizâmî-yi Gencevî'nin *Heft Peyker* mesnevisindeki "Behrâm'ın İki Aslanın Arasından Tacı Alması" başlıklı manzumeye şu nazireyi yazar:<sup>11</sup>

فِي شِدْوِ بَطْشِ السُّلْطَانِ وَ إِقْدَامِهِ، مَدَّ اللَّهُ تَعَالَى أَطْنَابَ خِيَامِ أَيْمَانِهِ<sup>12</sup>

صفتِ گرز و ضربتِ سلطان	وصفِ دست و دلش در آن میدان
بامدادی که پنجه خورشید	جام زرین گرفت چون جمشید
3 در بساطِ طرب دلیر آمد	مستِ آن جام و <sup>13</sup> شیرگیر آمد
شد شه شيروش ز خانه برون	گاوِ گردون ز شیر گشته زیون
انجمن ساختِ ساحتِ درگاه	مجمعی بی حد از یلان سپاه
6 در فضایِ فسیحِ آن کریاس	محفلی و اندر او طوائفِ ناس
یک صف از بندگانِ خاصه شاه	صفِ دیگر هم از سرانِ سپاه
بحثِ شه از شجاعت و مردی	با ندیمان سخن از آن کردی
9 نکته ای گفت شاه شیر شکار	بهر مردانِ مردِ دعوی دار
کز دلیری است شیر، شاه سیاع	ز آن مثل شد به شیر مردِ شجاع

<sup>10</sup> İdrîs-i Bitlisî, *Heft Bihişt*, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye, No. 3209, vr. 504a; aynı eser, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Kitaplığı, No. 1655, vr. 534b; aynı eser, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi İlavəsi, No. 191, vr. 13b.

<sup>11</sup> İdrîs-i Bitlisî, *Heft Bihişt*, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye, No. 3209, vr. 504a-505a; aynı eser, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Kitaplığı, No. 1655, vr. 535a-535b; aynı eser, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi İlavəsi, No. 191, vr. 13b-14b. İdrîs-i Bitlisî'nin bu naziresinin metni, *Heft Bihişt*'in bu üç nüshası üzerinden karşılaştırmalı olarak verilecektir. Dipnotlarda nüsha farkları belirtilirken Nuruosmaniye nüshası için, N; Topkapı nüshası için, T; Halet Efendi İlavəsi nüshası için de H kısaltması kullanılacaktır.

<sup>12</sup> أَيْمَانِهِ: NT; اقباله: H

<sup>13</sup> و: NT; -: H

- عاقلی کرد پیش شه تقریر  
هم مثل زد به قوتِ جاموش 12  
شه به حکمت جواب داد به مرد  
شیر و جاموش را به هم افکند  
شه نشسته فرازِ مسندِ خویش 15  
فی المثل فیل و ببر<sup>14</sup> گشته غنیم  
شیر را ناخندان منان کردار  
شیر غران و نعره زن جاموش 18  
شاخ جاموش چون دو تا سندان  
رفت جاموش فیل و ش گستاخ  
شیر غرید و جست بر کفلش 21  
شیر بفشرد چنگ در جاموش  
جست جاموش و شیر را انداخت  
خواست جاموش کز عدو برهد 24  
لیک بر هر طرف ز خیل و سپاه  
بود خالی حوالی سلطان  
میل جاموش شد به جانب شاه 27  
کرده جاموش زور حیوانی  
شاه تنها فرازِ مسندِ خویش  
گر زدی شاه از رهش پس خم 30  
لیک بفشرد شه ز غیرت پای
- زور بازوست به به مردِ خبیر  
کوز قوت به شیر کرده خروش  
شیر و جاموش را به پیش آورد  
تا کدامین کند به خصم گزند  
شیر این سوی و آن طرف گامیش  
فیل، مست و هزیر؛ خصم، خصیم  
کرده جاموش گرزِ سر طیار  
مرغ و ماهی ز سهمشان خاموش  
فیل شکل و دو شاخ او دندان  
شیر را زد چو کرگدن به دو شاخ  
او اسد بود و در دهن حملش  
و آن چو گاوی که زد در آتش جوش  
جست راه گریز را می تاخت  
صف شکن گشته از میان بجهد  
بود محکم همه منافذ و راه<sup>15</sup>  
از گروه ستوه پیر و جوان  
که گشاید به ضرب شاخ او راه  
که کنند ره به ضرب پیشانی  
گرز و شمشیر خود نهاده به پیش  
یک سرِ مونگشتی از وی کم  
که نخیزد ز تختِ خود از جای

T : شیر; NH; بیر<sup>14</sup>H : ووراه; NT; وراه<sup>15</sup>

33	داشت ناموسِ سلطنت محکم بود تمکین چو شاه را لایق از برش گرز آهین بر داشت بود جاموش را چو شیر از پی	کوه تمکین نشد ز بادی خم شد به بخت قوی و حق وائق راه جاموش را به کوه انباشت کرده شیری <sup>16</sup> دگرز پیشش می
36	زانکه شیری که شیرگیر بود پنجه مهر زد به گرز گران گرز شه گشته در سرش پنهان	وقت خصم افکنی دلیر بود <sup>17</sup> کله شور گشت از او سرطان همچو آهن درون کوره و کان
39	خورد گرز و <sup>22</sup> به خاک و خون غلطید بر میان دو شاخ جاموشی چون سیه ابر کوه خورد	خرد <sup>18</sup> گشت آندم و نفس نکشید <sup>19</sup> گرز شه گشت مهر خاموشی کله و مغز او ز هم بدرد
42	خورد جاموش آن طبانچه شیر دید جاموش را فتاده چو شیر شیر مردان شکار شیر کنند	که بر او نیست شیر شرزده دلیر جست بر پشت او، چه چست و دلیرا گسنة از صید خویش سیر کنند
45	صید را شیر افکند به چه حال!	می خورد <sup>20</sup> صید شیر گرگ و شغال

<sup>16</sup> T: شیر; NH: شیری

<sup>17</sup> Bu beyit, Nizâmî'nin, Pervîz'in aslanı öldürmesi hakkındaki manzumesinin şu beytini çağrıştırmaktadır:

ز مستی کرد با شیری      که نام مستی آمد  
دلیری      شیرگیری

*Çakırkeyif olduğu için aslana karşı cesaret gösterdi; bu yüzden çakırkeyifliğin adı, şîrgîri olarak kaldı. Muhammed Pâdişah, Ânen-drâc (Ferheng-i Câmi'-i Fârsî), nşr. Muhammed-i Debîrsiyâkî, Tahran 1363 hş., IV, 2712; Dihhudâ, XXXI, 188; Şükûn, Ziya, Ferheng-i Ziya, İstanbul 1996, II, 1349.*

<sup>18</sup> TH: خورد; N: خرد

H: بکشید; NT: نکشید

N: می خور; TH: می خورد

- 48 آن دلیران و آن سپه داران  
در شگفت و عجب تمام سپاه  
هم دلیری و <sup>23</sup> قوت بازو  
ای نظامی که کار بهرامی
- 51 آمده نه سپهر را تزیین  
شاه بهرام اگرچه گور نکند  
شاه ز بهرام چون سبق برده است  
ای نظامی بیا بده انصاف
- 54 خیز از خاک و باز تازه بکن  
به دم چون مسیح جان سخن  
کیست اولی به مدحت و اوصاف؟  
تا شوم در ثنا سخن آرا
- 57 شاه و <sup>24</sup> سلطان عارفان یعنی  
زین دلیری و قوت پیکار  
این شجاعت ز فضل ریائی است  
قوت جسم تو چو قوت بخت
- 60 عذر تقصیر و صف ما بپذیر  
بایزیدی به صورت و معنی  
خرق عادت نموده ای صد بار  
قوت اینچنین نه جسمانی است  
بسطت دلگشا و بطشت سخت

<sup>21</sup> Bu beyit, Ferruhi-yi Sîstânî'nin (öl. 429/1037-1038), Gazneli Sultan Mahmud'un Sûmenât seferi hakkında yazdığı ve matlaı şu beyit olan kasidedeki benzer mazmunları çağrıştırmaktadır:

فسانه گشت و کهن شد حدیث  
اسکندر  
سخن نو آ که نورا  
حلاوتیست دگر

*İskender'in hikâyesi efsaneleşti ve eskidi; yeni bir söz söyle, çünkü yeninin bambaşka bir tadı vardır.* (Ferruhi-yi Sîstânî, 'Alî b. Cûlûğ, *Dîvân-ı Hakîm Ferruhi-yi Sîstânî*, nşr. Muhammed-i Debîrsiyâkî, Tahran 1378 hş., s. 66.)

<sup>22</sup> و : TH; - : N

<sup>23</sup> و : NH; - : T

<sup>24</sup> و : TH; - : N

باد چون مهر و فسحتِ گردون      بسطتِ علم و جسم تو افزون  
تا بود نام تاج با بهرام      شاه را باد شیرِ گردون رام

***Sultanın -Allah Uzun Ömürler Versin- Hamle ve Darbesinin Şiddeti Hakkında***

1. Sultanın güzünün ve darbesinin niteliği. Onun, o meydandaki güç ve cesaretinin anlatımı.
- 2-3. Güneşin pençesinin, altın kadehi *Cemşid* gibi tuttuğu bir sabah vaktinde, eğlence sofrasına bir yiğit geldi; o kadehten sarhoş ve çakırkeyif olan geldi.
4. Aslan gibi olan şah evden çıktı; felek öküzü, aslan karşısında âciz kaldı.
5. Ordunun pehlivanlarından oluşan büyük bir grup, sarayın etrafında toplandı.
6. O sarayın çevresindeki geniş alanda bir mahfil ve bu mahfilde grup grup insanlar.
7. Bir safta şahın özel hizmetçileri, diğer safta ise ordunun ileri gelenleri.
8. Şahın konuşması şecaat ve cesaret hakkında idi. Nedimleriyle bu konuyu konuşuyordu.
9. Aslan avcısı şah, dava sahibi olan kişinin adamlarına şöyle bir mükte söyledi:
10. Aslan, cesaretinden dolayı yırtıcı hayvanların kralı olmuş; bu nedenle şecaatli adamın aslan diye anılması darbimesel halini almıştır.
- 11-12. Akıl sahibi biri, padişaha, bilgili kişide pazı gücünün de olması iyidir, dedi ve gücü sayesinde aslanın üzerine böğürerek giden mandanın gücünü örnek verdi.
13. Şah, adama hikmetle cevap verdi; meydana aslan ve manda getirtti.
14. Aslan ile mandayı, hangisinin, rakibine zarar vereceğini görmek için, birbiriyle kavgaya tutuşturdu.
15. Şah makamına oturdu. Bu tarafta aslan, diğer tarafta ise manda.
16. Birbirine düşman kesilmiş fil ve kaplan gibiydiler. Fil, sarhoş ve güçlü; düşmanı da oldukça çetin.
17. Aslanın tırnakları süngü gibiydi. Manda, gürz gibi olan başını yüksekte tutuyordu.



18. *Aslan kükrüyor, manda da nara atıyordu. Kuşlar ve balıklar onların korkusundan susakalmıştı.*

19. *Mandanın boynuzları iki örs gibiydi. Manda, tıpkı bir fil; iki boynuzu da filin dişleri gibiydi.*

20. *Manda, fil gibi korkusuzca gitti ve gergedan gibi, iki boynuzuyla aslana vurdu.*

21. *Aslan kükredi ve mandanın kalçasının üzerine sıçradı. O, aslan idi, ağzında da koç vardı.*

22. *Aslan, pençeleriyle mandayı sıkıca tuttu; manda da öfkesinden kudurmuş bir öküz gibiydi.*

23. *Manda sıçrayıp aslanı yere attı ve kaçış yolunu aramaya başladı; sağa sola koşuşturdu.*

24. *Manda safları yarararak aradan sıçrayıp kaçmak ve düşmandan kurtulmak istedi.*

25. *Fakat halk ve ordunun oluşturduğu kalabalıktan, etrafta kaçacak delik bile yoktu.*

26. *Sultanın etrafı boştu; o tarafta yaşlı ve genç insanlardan oluşan kalabalık yoktu.*

27. *Manda, boynuz darbeleriyle kendine yol açmak amacıyla şahın bulunduğu tarafa yöneldi.*

28. *Manda, kafa darbesiyle yol açmak için hayvanî gücünü kullandı.*

29. *Şah, makamında yalnızdı; gürzünü ve kılıcını önüne koymuştu.*

30. *Eğer şah onun yolundan çekilseydi, hiçbir şeyi eksilmezdi.*

31. *Fakat şah, saltanat makamına bir hanel gelmemesi için tahtından kalkmamakta ısrar etti.*

32. *Saltanat makamının şerefini tam anlamıyla korudu. Haşmet ve vakar dağı, hiçbir rüzgârın önünde eğilmedi.*

33. *Haşmet ve azamet, şaha lâyık olduğu için, güçlü ve doğru talihine güvendi.*

34. *Önünden demir gürzü alıp kaldırdı ve mandanın yolunu dağ ile doldurup kapattı.*

35. *Mandanın peşinde bir aslan vardı; diğer bir aslan (sultan) da mandanın önünden, "hey!" diye seslendi.*

36. *Çünkü çakırkeyif olan bir aslan (sultan), düşmanla mücadele esnasında cesur olur.*

37. *Güneş gibi olan pençesini ağır gürze attı; öküzün kellesi, o gürz ile yengece döndü.*

38. *Şahın gürzü, mandanın başında kayboldu, tıpkı demir ocağının içindeki demir gibi.*

39. *Manda gürz darbesi yiyince, yere yığılıp kan ve toz toprak içinde çırpındı. Cüssesi anında ufaldı ve nefes alamaz oldu.*

40. *Şahın gürzü, mandanın iki boynuzunun arasında, sessizlik için vurulmuş mühür gibi oldu.*

41. *Sanki dağa çarpıp kafası ve beyni dağılan siyah bir bulut idi.*

42. *Manda, aslandan (sultandan) öyle bir tokat yedi ki, öfkeli bir aslan dahi ona dayanamazdı.*

43. *Aslan (sultan), mandanın düştüğünü görünce, onun üzerine sıçradı. Sıçrarken ne kadar atik ve cesurdu!*

44. *Aslan yürekli adamlar, aslanları avlar ve aç insanları, avlarıyla doyururlar.*

45. *Aslan, avı ne hallere sokar? Aslanın avını kurtlar ve çakallar yer.*

46. *O kahramanlar ve komutanlar, padişahlarının bu hareketine hayran kaldılar.*

47. *Bütün askerler hayret ve şaşkınlık içinde kaldı. Oranın toprağı saygı ile öpülen yer oldu.*

48. *Şahın bu hareketinden, hem cesaret hem de pazı gücünün ne olduğu anlaşıldı.*

49. *Ey **Behrâm** 'ın yaptığına, kendi kitabında ün kazandıran **Nizâmî**!*

50. ***Behrâm** 'ın, tacın ve ormanlar aslanının ünü, dokuz feleğin süsü olmuş;*

51. *Şah **Behrâm** eğer yaban eşeğini yere serdiyse, bizim şahımız da dağı gürz ile devirdi.*

52. *Şahımız, **Behrâm** 'ı nasıl geride bıraktı! Bu sözler canlı ve diri, o haber ise ölüdür.*

53. *Ey **Nizâmî**, gel de insaf et; övülmeye ve vasfedilmeye daha lâıyk olan kimdir?*

54. *Topraktan kalk da Mesih 'inki gibi olan nefesinle şiiri yeniden canlandır.*
55. *Ya da ruhunla bana medet kıl da övgüde söz ustası olayım.*
56. *Şahın hikâyesini yazıyorum; onu vafederken yaptığımız kusurlardan dolayı özrümüzü kabul buyur.*
57. *Ey ariflerin şahı ve sultanı, yani hem surette hem manada bir Bâyezîd<sup>25</sup> olan zat!*
58. *Bu cesaretin ve savaşıma gücünle harikulâdesin, normal insan gücünü yüz kat aştin.*
59. *Bu şecaat Allah'ın lütfundandır; böyle bir güç ve kuvvet, bedenî ve fizikî değildir.*
60. *Senin fizikî gücün, talih gücün gibidir. Güzel görüntün, gömüllere ferahlık verir; hamlen ise ağırdır.*
61. *Senin ilminin ve cisminin genişliği, güneş misali ve feleğin genişliği gibi olsun.*
62. *Tacın adı Behrâm ile birlikte anıldıkça, felek aslanı şaha hizmetkâr olsun.*

Yukarıda da belirtildiği gibi, İdrîs-i Bitlisî, II. Bayezid hakkında anlattığı olay ile ilgili olarak, Behrâm-ı Gür'un iki aslanın arasından tacı alması hikâyesine atıfta bulunmuş ve yukarıdaki şiirini de, Nizâmî-yi Gencevî'nin bu hikâyeyi anlattığı manzumesine nazire olarak yazmıştı. Nizâmî'nin söz konusu manzumesi şudur<sup>26</sup>:

### بر گرفتن بهرام تاج را از میان دو شیر

کرسى از زر نهاد و تخت از عاج	بامدادان که صبح زرین تاج
هم قوی دست و هم قوی رایان	کارداران و کار فرمایان

<sup>25</sup> Burada Bâyezîd-i Bistâmî diye bilinen ve ilk büyük mutasavvıflardan olan Ebû Yezîd Tayfûr b. 'Îsâ b. Surûşân (öl. 234/848) kastedilmektedir. Hakkında bilgi için bk. Dihhudâ, III, 938-944; Nicholson, R. A., "Bâyezîd", *IA*, İstanbul 1979, II, 398-400; Şahinoğlu, M. Nazif, "Bâyezîd-i Bistâmî, Düşünceleri ve Tasavvufî Görüşleri", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 20 (Erzurum 1992), s. 175-189; Uludağ, Süleyman, "Bâyezîd-i Bistâmî", *DİA*, İstanbul 1992, V, 238-241.

<sup>26</sup> Nizâmî-yi Gencevî, s. 747-748.

- 3 از عرب تا عجم سوار شدند  
شیرداران دو شیر مردم خوار  
شیر با شیر در هم افکندند  
6 شیرداری از آن میانه دلیر  
تاج زر در میان شیر سیاه  
مه به آواز طشت رسته ز میخ  
9 می زدند آن دو شیر کینه سگال  
یعنی این تاج زر ز ما که برد؟  
آگهپشان نه ز آهنین جگری  
12 گرد بر گرد آن دو شیر عظیم  
فتوی آن شد که شیردل بهرام  
گر ستاند ز شیر تاج او راست  
15 ورنه از تخت رای بسر دارد  
شاه بهرام از این قرار نگشت  
در در و دشت هیچ پشته نبود  
18 سر صد شیر کنده بود ز یال  
آنکه صد شیر از او زیون باشد  
در کمر چست کرد عطف قبا  
21 بانگ بر زد بتسند شیران زود  
چونکه شیران دلیریش دیدند  
حمله بردند چون تو مندان  
24 تا سر تاجور به چنگ آرند  
شه به تادیشان چو رای افکند  
پنجه شان پاره کرد و دندان خرد  
27 تاج بر سر نهاد و شد بر تخت
- سوی شیران کارزار شدند  
بله کردند بر نشانه کار  
گور بهرام گور می کنند  
تاج بنهاد در میان دو شیر  
چون به کام دو ازدها یک ماه  
نه به طشت تهی به طشت و به تیغ  
بر زمین چون دو ازدها دنبال  
غارت از شیر و ازدها که برد؟  
شیرگیری و ازدها شکری  
کس یک آماجگه نگشت از بیم  
سوی شیران کند نخست خرام  
جام زرین و تخت عاج او راست  
روی بر سوی جای خویش آرد  
سوی شیر آمد از تیزه دشت  
که بر آن پشته شیر کشته نبود  
بود عمرش هنوز بیست و دو سال  
او زیون دو شیر چون باشد؟  
در دم شیر شد چو باد صبا  
وز میان دو شیر تاج ریود  
شیرگیری و شیریش دیدند  
دشمنه در دست و تیغ در دندان  
بر جهانگیر کار تنگ آرند  
سر هر دو به زیر پای افکند  
سر و تاج از میان شیران برد  
بختیاری چنین نماید بخت

بردن تاجش از میان دو شیر      رویهان راز تخت کرد به زیر

1-3. *Altın taçlı sabahın, altın kürsü ve fildişi taht kurduğu sabah vaktinde işçiler, memurlar, ordunun ve ülkenin ileri gelenleri, etkili ve yetkili kişiler, Arabından Acemine herkes bineklerine binip savaşı aslanlara doğru yola koyuldu.*

4. *Aslan bakıcıları, plan gereği, insanları yiyen iki aslanı salıverdiler.*

5. *Aslanı aslanla boğuşturdular. Bunu yapmakla aslında **Behrâm-ı Gûr**'un mezarını kazıyorlardı.*

6. *Cesur bir aslan bakıcısı, o esnada iki aslanın arasına bir taç bıraktı.*

7. *Siyah aslanların arasındaki altın taç, iki ejderhanın ağızındaki bir ay gibiydi.*

8. *Ay, leğenin sesiyle sis ve buluttan kurtulur; boş leğenle değil, leğen ve kılıçla<sup>27</sup>.*

9-10. *O iki öfkeli aslan, bu altın tacı bizden kim kapıp götürebilir, aslanı ve ejderhayı kim yağmalayabilir, dercesine iki ejderha gibi kuyruklarını yere vuruyordu.*

11. *Yürekli, aslan yakalayan ve ejderha avlayan birinin varlığından haberleri yoktu.*

12. *O iki büyük aslanın etrafında hiç kimse, korkudan bir ok mesafesi kadar bile onlara yaklaşamadı.*

13. *Karar şu oldu: Önce aslan yürekli **Behrâm**, vakarla aslanlara doğru yürüyecek;*

14. *Eğer tacı aslanlardan alırsa, taç onun olacak; altın kadeh de fildişi taht da onun olacak;*

15. *Aksi takdirde tahttan vazgeçecek ve ait olduğu yere geri dönecektir.*

16. *Bu karar şah **Behrâm**'ı yıldırmadı. Meydanın kenarından aslana doğru yürüdü.*

<sup>27</sup> Eskiden ay tutulmasının, ejderhanın ayı yutması sonucu meydana geldiğine ve bakır leğenlerin sesiyle ejderhanın ayı serbest bıraktığına inanılırdı. Bu beyit ile bir önceki beyitte bu inanışa atıfta bulunmaktadır. Nizâmî-yi Gencevî, s. 747.

17. Derelerde ve ovalarda hiçbir toprak yığıcı yoktu ki üzerinde öldürülmüş bir aslan bulunmasın.

18. Yüz aslanın başını vücudundan ayırmıştı; yaşı henüz yirmi iki idi.

19. Karşısında yüzlerce aslanın âciz kaldığı bir insan, iki aslan karşısında nasıl acze düşebilir?

20. Elbisesinin eteğini kemerine sıkıstırdı ve aslanın arkasından rüzgâr gibi gitti.

21. Aslanlar gibi kükredi ve hemen tacı iki aslanın arasından alıp götürdü.

22-23. Güçlü aslanlar onun bu cüretkârlığını, yürekliliğini ve cesaretini görünce, pençelerinde hançer ve dişlerinde kılıçla saldırdılar;

24. Taç sahibinin kellesini ele geçirmek ve sultana dünyayı dar etmek istediler.

25. Sultan onları cezalandırmaya karar verince, her ikisinin başını ayakları altına aldı.

26. Onların pençelerini parçaladı ve dişlerini kırdı. Aslanların arasından canını kurtardı ve tacı alıp götürdü.

27. Tacı başına koydu ve tahta geçti. Talihlilik, olursa böyle olur.

28. Onun, iki aslanın arasından tacı alması, tilkileri tahttan indirdi.

İdris-i Bitlisi'nin Nizâmî'ye yazdığı ve yukarıda metni ve çevirisi verilen nazire hakkında şekil ve muhteva açısından şu hususlara değinmekte yarar vardır:

a- Şekli hususlar: İdris-i Bitlisi bu naziresini, nazım türü olarak, Nizâmî'nin söz konusu manzumesi gibi mesnevî türünde kaleme almıştır. Aruz vezninde de Nizâmî'ye uyan İdris-i Bitlisi, onun gibi, şiirinde hafif bahrinin fâ'ilâtün/mefâ'ilün/fa'lün veznini kullanmıştır.

b- Muhteva ile ilgili hususlar: İdris-i Bitlisi, Nizâmî'ye uyarak şiirine tabiat tasviri ile, yani sabah vaktinde güneşin dünyayı aydınlatmasını tasvir ederek başlamış; ancak bunu yaparken tamamen Nizâmî'ye uymamış ve ondan farklı mazmunlar kullanarak, aynı tabiat olayını başka bir şekilde tasvir etmiştir (Nizâmî, 1. beyit; İdris-i Bitlisi, 2. beyit). İdris-i Bitlisi, bu naziresinde daha sonra, Nizâmî'nin manzumesinde olduğu gibi, kalabalık halk topluluğunun bir meydan etrafında toplanışını, yine Nizâmî'den farklı ifade ve mazmunlarla anlatmış (Nizâmî, 2 ve 3. beyitler; İdris-i Bitlisi, 5-7. beyitler) ve ardından mahiyeti ve seyri, Nizâmî'nin anlattığı olaydan farklı olan bir olayın anlatımına geçmiştir. Nizâmî, olayı özet halinde kısa bir şekilde sunmayı tercih ederken, İdris-i Bitlisi, Nizâmî'ye nispetle biraz daha

detaylara inmiştir. Meselâ **Nizâmî**, iki aslanı ejderhaya benzetmekle yetinmiş; buna karşılık **İdrîs-i Bitlisî** aslanı, kaplana; mandayı ise file benzetmiş, fakat bununla yetinmeyerek bu hayvanların bazı uzuvlarını da çeşitli teşbihlere konu yapmıştır (17 ve 19. beyitler). Ayrıca **Nizâmî**, iki aslanın **Behrâm-ı Gûr** tarafından öldürülüşünü iki mısradan kısaca ifade etmiş (25 ve 26. beyitler); **İdrîs-i Bitlisî** ise mandanın öldürülüşünü ve öldürüldükten sonraki halini altı yedi beyitte çeşitli teşbihlere konu yapmıştır (37-43. beyitler).

**İdrîs-i Bitlisî** bu naziresinde, **Nizâmî**'nin kullandığı mazmunlara fazla yer vermemiş ve şiirini, daha çok kendi zihninin ürünü olan yeni mazmun ve teşbihlerle bezeyip kaleme almıştır. **İdrîs-i Bitlisî**'nin manzumesi, baştan sona bunun güzel örnekleriyle doludur. Burada bunların önemlilerinden birkaç tanesine değinelim:

1. **Nizâmî**, altın tacın iki siyah aslan arasındaki duruşunu, ay tutulması esnasında ayın, iki ejderhanın ağzındaymış gibi görünmesine benzetmiş (7. beyit); **İdrîs-i Bitlisî** ise aslanın, arkadan mandanın üzerine sıçrayıp onu yakalamasını, koç burcu, aslan burcunun ağzındaymış gibi tasvir etmiştir (21. beyit).

2. Yukarıda da değinildiği üzere **Nizâmî**, aslanların kuyruk sallayışını ejderhalarinkine benzetmiş ve bu hayvanlarla ilgili başka bir teşbihe yer vermemiştir. **İdrîs-i Bitlisî** ise aslanı, kaplana; mandayı ise file benzettikten sonra biraz daha detaya inerek, aslanın tırnaklarını, süngüye; mandanın başını, gürze (17. beyit); mandanın boynuzlarını, örse ve yine mandanın boynuzlarını, filin dişlerine benzetmiştir (19. beyit). Ayrıca **İdrîs-i Bitlisî**, mandanın aslana saldırışını, gergedanın hamlesine benzetmiştir (20. beyit).

3. **İdrîs-i Bitlisî**, iri cüsseli olduğunu belirtmek istediği mandayı dağa benzetmiş (51. beyit); ayrıca mandaya atılan gürzü de, büyüklüğünü ifade etmek için, yine dağa benzetmiştir (34 ve 41. beyitler).

4. **Nizâmî**, **Behrâm-ı Gûr** için شیر (şîr: aslan) شیر گیر (şîr-gîr: aslan yakalayan; çakırkeyif; cesur), اژدها شکر (ejdehâ-şiker: ejderha avlayan), آهنین جگر (âhenînciger: demir yürekli, yürekli), شیر دل (şîr-dil: aslan yürekli), تاجور (tâc-ver: taç sahibi) ve جهانگیر (cihân-gîr: ülkeler fetheden, büyük padişah) gibi sıfatlar (5, 11, 13 ve 24. beyitler); **İdrîs-i Bitlisî** ise II. Bayezid için دلیر (dilîr: cesur, yiğit), شیر گیر (şîr-gîr), شاه و سلطان (şîr-veş: aslan gibi), شیر شکار (şîr-şikâr: aslan avlayan), شیر (şîr) ve سلطان (şîr) gibi sıfatlar (3, 4, 9, 35, 42 ve 57. beyitler) kullanmıştır.

5. **İdrîs-i Bitlisî**, anlattığı olayda aslan ve manda bulunması münasebetiyle, گاو گردون (gâv-ı gerdûn: felek öküzü) ve شیر گردون (şîr-i gerdûn: felek aslanı)

terkipleriyle feleği aslana ve öklize benzetmektedir (4 ve 62. beyitler). Nizâmî'de ise bu mahiyette bir mazmuna rastlanmamaktadır.

İdris-i Bitlisî, Nizâmî'ye nazire olarak yazdığı bu manzumeden başka, II. Bayezid ile ilgili söz konusu olayı mensur olarak anlatırken de nesir arasına çeşitli şiirler serpiştirmiştir. Bu şiirlerden özellikle bir tanesi dikkat çekicidir. Zira İdris-i Bitlisî iki beyitten oluşan bu şiirde, Nizâmî'nin beyitlerini alıp kendisinin anlattığı olaya uyarlamıştır. Nizâmî'nin yukarıdaki manzumesinin 23. ve 12. beyitleri olan

حمله بردند چون تو مندان      دشمنه در دست و تیغ در دندان  
گرد بر گرد آن دو شیرِ عظیم      کس یک آماجگه نگشت از بیم

*Güçlüler pençelerinde hançer ve dişlerinde kılıçla saldırdılar;*

*O iki büyük aslanın etrafında hiç kimse, korkudan bir ok mesafesi kadar bile onlara yaklaşamadı.*

beyitlerinden esinlenen İdris-i Bitlisî, kendisinin anlattığı olay hakkında şu iki beyiti söyler<sup>28</sup>:

حمله کردند آن تو مندان      گرز از شاخ و تیغ در دندان  
گرد بر گرد آن دو خلقِ عظیم      کس دو آماجگه نگشت<sup>29</sup> از بیم

*O güçlüler, kafa gürzüyle ve dişlerinde kılıçla saldırdılar.*

*O iki büyük yaratığın etrafında hiç kimse, korkudan iki ok mesafesi kadar bile onlara yaklaşamadı.*

Görüldüğü gibi, İdris-i Bitlisî, Nizâmî'nin beyitlerini hemen hemen aynen almış, sadece kendisinin anlattığı olaydaki farklı unsurlarla ilgili kelimeleri değiştirmiştir. Şöyle ki, Nizâmî'nin anlattığı hikâyede iki aslan; İdris-i Bitlisî'nin anlattığı olayda ise bir aslan ile bir manda bulunmaktadır. Bu yüzden İdris-i Bitlisî, Nizâmî'nin 12. beyitte kullandığı دو شیر (do şîr: iki aslan) ifadesini, دو خلق (do halk: iki

<sup>28</sup> İdris-i Bitlisî, *Heşt Bihişt*, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye, No. 3209, vr. 505<sup>b</sup>; aynı eser, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Kitaplığı, No. 1655, vr. 534<sup>a</sup>; aynı eser, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi İlâvesi, No. 191, vr. 13<sup>a</sup>.

<sup>29</sup> نگشت: TH; نگشت: N



yaratık) şeklinde; 23. beyitte iki aslan için kullanılan *دندان در تیغ و دست در دهنه* (deşne der dest u tîğ der dendân: *pençelerinde hançer ve dişlerinde kılıçla*) ifadesini ise, mandanın tasvirini de katmak amacıyla *دندان در تیغ و شاخ از گرز* (gurz ez şâh u tîğ der dendân: *kafa gürzüyle ve dişlerinde kılıçla*) şeklinde değiştirmiştir. Bu iki değişiklikten başka **İdris-i Bitlisî**, kendisinin anlattığı olaydaki aslan ile mandanın, **Nizâmî**'nin anlattığı hikâyedeki iki aslandan daha korkunç olduğunu ve dolayısıyla **II. Bayezid**'in **Behrâm-ı Gûr**'dan daha cesur olduğunu anlatmak için, **Nizâmî**'nin *کس از بیم آماجگه نگشت از بیم* (kes yek âmâcgeh ne-geşt ez bîm: *kimse korkudan bir ok mesafesi kadar yaklaşmadı*) şeklindeki ifadesini, *کس دو آماجگه نگشت از بیم* (kes do âmâcgeh ne-geşt ez bîm: *kimse korkudan iki ok mesafesi kadar yaklaşmadı*) şeklinde değiştirmiştir.

Son olarak **İdris-i Bitlisî**'nin yukarıdaki altmış iki beyitlik naziresinde dikkati çeken bir iki hususa daha değinmekte yarar vardır:

**İdris-i Bitlisî**, naziresinin sonunda **Nizâmî**'ye hitap ederek, **Behrâm-ı Gûr** ile ilgili rivayetlerin, efsane; **II. Bayezid** hakkında anlatılanların ise gerçek olduğunu ifade etmekte (52. beyit) ve “*ey Nizâmî, gel de insaf et; bunların hangisi övgüye daha lâyıktır*”, diyerek **II. Bayezid**'in üstünlüğünü vurgulamaktadır (53. beyit). Bu değerlendirmede bulunmasına karşın **İdris-i Bitlisî**'nin, manzumesinin son beytinde, “*tacın adı Behrâm ile birlikte anıldıkça felek aslanı şaha hizmetkâr olsun*”, demesi, kanaatimizce dikkate değer bir husustur.

**İdris-i Bitlisî**, **Nizâmî**'nin şiirdeki üstünlüğünü kabul etmekte, bu bağlamda onun nefesini, **Hz. İsa**'nın nefesi değerinde tutmakta ve onun ruhundan medet ummaktadır (54 ve 55. beyitler).

#### KAYNAKLAR

- Arendonk, C. Van, “Hâtim Tâ’î”, *İA*, İstanbul 1977, V/1, 371-372.  
 Ateş, Ahmed, “Behrâm Gûr”, *İA*, İstanbul 1979, II, 452-453.  
 ———, “Nizâmî”, *İA*, İstanbul 1964, IX, 318-327.  
 Aycan, İrfan, “Haccâc b. Yûsuf es-Sekaff”, *DİA*, İstanbul 1996, XIV, 427-428.  
 Başaran, Orhan, *İdris-i Bitlisî'nin Heşt Bihişt'inin Hâtime'si (Metin – İnceleme – Çeviri)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2000.  
 Bayraktar, Mehmet, *Bitlisli İdris*, Ankara 1991.  
 Dihhudâ, ‘Alî Ekber, *Lügatnâme*, I-L, Tahran 1337-1346 hş.

- Ferruhi-yi Sîstânî, 'Alî b. Cûlûğ, *Dîvân-ı Hakîm Ferruhi-yi Sîstânî*, nşr. Muhammed-i Debîrsiyâkî, Tahran 1378 hş.
- Firdevsî, Ebu'l-Kâsım, *Şâhnâme*, I-V, nşr. Muhammed-i Debîrsiyâkî, Tahran 1370 hş.
- İdrîs-i Bitlisî, *Heşt Bihişt*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi İlâvesi, No. 191 (Bu nüsha dipnotlarda H kısaltması ile verilmiştir).
- , —————, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye, No. 3209 (Bu nüsha dipnotlarda N kısaltması ile verilmiştir).
- , —————, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Kitaplığı, No. 1655 (Bu nüsha dipnotlarda T kısaltması ile verilmiştir).
- , *Selim Şah-nâme*, haz. Hicabi Kırılancı, Ankara 2001.
- İlaydın, Hikmet, *Makaleler*, yayınlayan: Nihal İlaydın, Ankara 1999, s. 43-56.
- Konukçu, Enver, "Behrâm-ı Gûr", *DİA*, İstanbul 1992, V, 356.
- Muhammed Pâdişah, *Ânendrac (Ferheng-i Câmi'-i Fârsî)*, I-VII, nşr. Muhammed-i Debîrsiyâkî, Tahran 1363 hş.
- Nicholson, R. A., "Bâyezîd", *İA*, İstanbul 1979, II, 398-400.
- Nizâmi-yi Gencevî, *Külliyât-ı Hamse-i Hakîm Nizâmi-yi Gencevî*, nşr. Şibli-yi Nu'mânî - Mahmûd-i 'İlmî (Dervîş), ys. 1374 hş.
- Özcan, Abdülkadir, "İdrîs-i Bitlisî", *DİA*, İstanbul 2000, XXI, 485-488.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, I-II, Ankara 1989.
- Şahinoğlu, M. Nazif, "Bâyezîd-i Bistâmî, Düşünceleri ve Tasavvufî Görüşleri", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 20 (Erzurum 1992), s. 175-189.
- Şemîsâ, Sîrûs, *Ferheng-i Telmihât*, Tahran 1375 hş.
- Şükûn, Ziya, *Ferheng-i Ziya*, I-III, İstanbul 1996.
- Tefazzülî, Ahmed, "Enûşîrvân", *DİA*, İstanbul 1995, XI, 255.
- Tülücü, Süleyman, "Hâtîm et-Tâ'î", *DİA*, İstanbul 1997, XVI, 472-473.
- Uludağ, Süleyman, "Bâyezîd-i Bistâmî", *DİA*, İstanbul 1992, V, 238-241.

### ABSTRACT

This article includes the original texts, Turkish translations and related researches of a poem written by Nizâmi-yi Gencevî, in which the accounts of gallantry of Bahram-ı Gûr were narrated, and a pastiche composed by Idris-i Bitlisî, in which the vigor and courage of Bayezid the Second, the Ottoman Sultan, were told.

